

ZELFREGIE EN BEWUSTWORDING IN BEELD

Microanalyse van het contact bij kwetsbare doelgroepen

AIT Studiedag maandag 28 Mei 2018
Tijd: 9.30 tot 17.00 uur

Locatie: de Reehorst
Bennekomseweg 24, 6717 LM Ede

INLEIDING

De studiedag is gericht op enkele van de belangrijkste basisbegrippen van VHT en VIB; zelfregie en bewustwording door microanalyse van het contact. Dat vindt u ook terug in de inhoud van de verschillende workshops. Bij deze studiedag ligt (op verzoek van velen) het accent op de gehandicaptenzorg en de kwetsbare jonge moeders, waarbij het nauwkeurige 'kleinkijken' ten behoeve van de empowerment centraal staat. De thema's zelfregie en bewustwording, maar ook autonomie en empowerment spelen natuurlijk ook in alle andere werkvelden een belangrijke rol.

De AIT-studiedag is een dag **VOOR** VIB-ers en VHT-ers en een dag **DOOR** VIB-ers en VHT-ers. Het plenaire programma gaat in op het thema 'zelfregie en bewustwording' door een plenaire presentatie van een expert op dat gebied. "VoorZorg" is een voorbeeld van een programma dat de thema's zelfregie, bewustwording en empowerment op de voorgrond heeft staan. De workshops worden gegeven door beginnende en gevorderde video-hometrainers en video-interactiebegeleiders, die hun ervaringen en kennis willen delen en willen uitwisselen tijdens de workshops.

Deze studiedag zal er ook een extra workshop zijn waarin onder deskundige begeleiding geoefend kan worden in het maken van methodische en 'spreekende' beelden. Hoe film je nou en wat breng je op welke manier in beeld? Hoe gebruik je je camera het beste als VHT-er of als VIB-er?

VHT en VIB is in de loop der jaren verder doorontwikkeld. Het methodisch filmen en het nauwkeurig bekijken en analyseren van de beelden naar de initiatieven van kinderen om in contact te komen met volwassenen, bleek een enorme meerwaarde te hebben om de bedoelingen van het kind beter te zien en te begrijpen. Onderzoekers zoals Trevarthen, Stern en het echtpaar Papoušek publiceerden over de minutieuze, intuïtieve afstemming die er van nature is in het contact tussen ouders en kinderen en legden een wetenschappelijk fundament onder de methodieken. De videobeelden zijn helpend in situaties waarin ouders en kinderen ondersteuning en/of begeleiding vragen over deze intuïtieve afstemming met hun kind.

Microanalyse van beelden van de dagelijkse omgang kunnen ouders/opvoeder/begeleiders helpen om de bedoelingen van het kind te zien en te begrijpen. De beelden hebben zo'n krachtige uitwerking op de bewustwording en het scherp kunnen kijken naar kinderen, dat ouders/opvoeders/begeleiders vaak ontroerd raken, anders gaan kijken naar hun kind, hun eigen kracht zien en daarop verder kunnen bouwen. Het analyseren van de beelden, het nauwkeurig 'klein kijken op microniveau', denken in 'initiatief en ontvangst', wederzijdse afstemmen, 'tunen' en 'finetunen', het belang van lichaamstaal en in de dialoog blijven, zowel bij ouders en kind, maar ook tussen de begeleiders en volwassenen zijn de kernelementen. Op alle niveaus worden de contactprincipes van de basiscommunicatie toegepast en dat wordt zichtbaar in de zogenoemde parallelprocessen.

Soms worden er aanvullende specifieke elementen, passend in een specifiek werkveld, toegevoegd en soms wordt de methodiek ingebed in een totaalprogramma, zoals bij VoorZorg. De basiselementen van VHT en VIB zijn werkveld overstijgend, waardoor de AIT-studiedag aan alle professionals de kans geeft om met elkaar uit te wisselen over inhoud en organisatie van de hulpverlening.

Wij wensen u allen een leerzame en inspirerende dag toe.

Marij Eliëns, directeur AIT

ONTVANGST

9.30 tot 10.00 uur: **Inloop met koffie**

PLENAIR

10.00 tot 10.15 uur: **Inleiding Marij Eliëns**

10.15 tot 11.15 uur: **Informatie VoorZorg-programma.**

Drs. Elle Struijf en Drs. Lieke van der Meulen.

VoorZorg is een preventief programma ter ondersteuning bij zwangerschap en ontwikkeling van kind en gezin bij zeer kwetsbare zwangeren. Dat wil zeggen: bij vrouwen die te maken hebben met een cumulatie van risicofactoren. Het programma is evidence based effectief bij jonge vrouwen, zwanger van hun eerste kind. Voor andere zeer kwetsbare zwangeren (waar al wel kinderen zijn) wordt gekeken of het mogelijk is om op dezelfde basis een aanpassing van VoorZorg te maken.

De doelstellingen van VoorZorg zijn:

- ✓ voorkomen van kindermishandeling en huiselijk geweld
- ✓ verbetering van het zwangerschaps- en geboorteproces
- ✓ verbetering gezondheid en ontwikkeling van het kind
- ✓ verbetering van de persoonlijke ontwikkeling van de moeder en haar mogelijkheden voor opleiding en werk

Elle Struijf is als Arts Maatschappij en Gezondheid sinds 2003 actief betrokken bij (de ontwikkeling) van VoorZorg. Zij werkt als strategisch beleidsadviseur bij de GGD Hollands Noorden en begeleidt daar onder andere de VoorZorgverpleegkundigen. Daarnaast werkt ze sinds augustus 2016 als adviseur voor de uitrol van VoorZorg bij het NCJ, is betrokken bij de recente update/make-over van VoorZorg in Nederland en de aanvraag VoorZorg 2 bij ZonMw. Vanuit deze specifieke expertise betrokken bij diverse landelijke ontwikkelingen op het gebied van kwetsbare zwangeren en gezinnen.

Lieke van der Meulen versterkt sinds 2016 het NCJ-team. Ze houdt zich voornamelijk bezig met de interventie VoorZorg en VoorZorg-Verder. Ook is zij projectleider van Integrale Vroeghulp (IVH). Daarnaast heeft ze de thema's schoolverzuim (waaronder M@ZL) en prenatale preventie in haar pakket. Tenslotte is ze vanuit het NCJ betrokken bij de werkgroep 'regionale aanpak aan kwetsbare zwangere vrouwen' van de KNOV, de Alliantie Nederland Rookvrij en PROMISE ('Protocol Rookvrij Opgroeien – Minimale Interventiestrategie Stoppen met roken Eerste levensfase').

WORKSHOPS

11.30 tot 12.45 uur: **1^e workshopronde**

LUNCH

12.45 tot 13.45 uur: **Lunchpauze**

PLENAIR

13.45 tot 14.15 uur: **Zelfregie en autonomie.**

Dr. Gerard Donkers (www.zelfregie.com).

Gerard Donkers wil een bijdrage leveren aan versterking van de zelfregie van mensen, voor zover die zelfregie gericht is op versterking van het eigen persoonlijk functioneren en op verbetering van de sociale kwaliteit van de samenleving. Versterking van het zelfregulerend en zelf organiserend vermogen van mens, organisatie en samenleving wordt heden ten dage door velen gezien als een centrale opdracht van vernieuwend beleid. In veel mensgerichte beroepen komt versterking van zelfregie in menselijke verhoudingen naar voren als een centraal sturingsconcept van sociale verandering. Gerard voelt zich verbonden met al die wetenschappers, professionals en vrijwilligers die zich voor dit belangrijk hedendaags maatschappelijke gebeuren inzetten.

Gerard Donkers is doctor in de psychologie, sociologie en pedagogie. Hij is werkzaam geweest als groepswerker in de sociaalpedagogische hulpverlening, als hulpverlener in het maatschappelijk werk en als docent in het hoger beroepsonderwijs. Daarnaast heeft hij 21 jaar ervaring opgedaan in het werken met werkende (en werkloze) jongeren in het kader van de FNV-jongerenbeweging.

Momenteel is hij, naast zijn werk als auteur en onderzoeker, als docent verbonden aan verschillende masteropleidingen op het gebied van Sociale Interventie. Binnen de Kring Andragologie van de Universiteit van Amsterdam verzorgt hij masterclasses aan gemeentes en organisaties op het gebied van zorg, welzijn en dienstverlening.

14.15 tot 14.45 uur: **Specifieke kennis gekoppeld aan beelden van de afstemming.**

Jessie Hagemeijer.

Aansluitend aan de verbondenheid die Gerard voelt voor het thema zelfregie neemt Jessie Hagemeijer dit thema mee in de beelden. In verschillende toepassingen van beeldanalyse laat Jessie zien wat de microanalyse van beelden kan betekenen voor professionals, ouders en leerlingen om zelfregie te ervaren vanuit een gevoel van zelfvertrouwen. Het doel is dat de cliënten en leerlingen op een eigen wijze en passend bij hun talenten hun leven kunnen inrichten en kunnen deelnemen aan de maatschappij.

Jessie Hagemeijer is instellingsopleider VIB/VHT bij Kentalis. Kentalis is een organisatie die onderzoek, zorg en onderwijs biedt aan mensen met beperkingen in horen en communiceren.

PAUZE

14.45 tot 15.15 uur: **Theepauze**

WORKSHOPS

15.15 tot 16.30 uur: **2^e workshopronde**

Overzicht workshops

1. Inzet van beeldanalyse voor versterking van de interactie tussen de cliënt en zijn omgeving. Ingeborg Snel en Debora Acquoy.

Cliënten met een meervoudige, communicatieve beperking hebben misschien veel te zeggen, maar worden niet verstaan, om de eenvoudige reden dat hun manier van communiceren niet in een (voor ons) logisch taalsysteem past. In deze workshop gaan we kijken... en zien! Middels beelden wordt gedrag geanalyseerd tot waarneembare handelingen ('wat zie je?') en verbonden aan de communicatieve intenties van een cliënt ('wat denk je dat de cliënt daarmee wil zeggen?'). Door de cliënt in interactie met zijn omgeving beeld voor beeld te analyseren is het mogelijk communicatieve intenties te ontdekken die anders over het hoofd worden gezien. Communicatie van een cliënt wordt waarneembaar en kan hierdoor beter worden geïnterpreteerd. De beelden kunnen zo worden ingezet als observatie-instrument, voor het opstellen van een communicatieprofiel, voor het bepalen van (contact)doelen, maar ook om de omgeving in zijn kracht te zetten in het werken met deze boeiende maar ook ingewikkelde doelgroep. Afstemming op en begrip van de cliënt, met als doel groei van contactmomenten, communicatie en interactie. De cliënt groeit in zijn mogelijkheden tot communiceren én de begeleider/behandelaar kan hierop afstemmen. Ontwikkeling van mogelijkheden van de cliënt in de interactie staat voorop!

Ingeborg Snel is logopedist en Debora Acquoy is systeemconsulent. Beiden zijn VIB-er en communicatiedeskundige en werken voor het Communicatie Behandelteam van Koninklijke Kentalis te Amsterdam.

2. Ouder-kindrelatie in beeld bij Haagse kleuterklassen. Sanne van Delft en Kien van Rijn van Alkemade.

Basisscholen in de Haagse Schilderwijk zoeken naar nieuwe vormen van ouderbetrokkenheid. Het project "Ontdek de rijkdom in de relatie met je kind", ontwikkeld door video-hometrainer Sanne van Delft in samenwerking met de Paul Krugerschool, sluit daarop aan. Het slaat een brug tussen thuis en school, want de ouder-kindrelatie wordt binnen de schoolsetting in beeld gebracht. Het terugkijken met gefilmde ouders én de leerkracht is de succesfactor voor uitwisseling en afstemming over de ontwikkeling van en interactie met de kinderen.

Tijdens de workshop delen Kien van Rijn van Alkemade (Paul Krugerschool Den Haag, coördinator ouderbetrokkenheid en leerkracht groep 2) en Sanne van Delft (eigenaar Praktijk Gezinskracht, orthopedagoog, video-hometrainer en Theraplay® Coach i.o.) hun ervaringen en de opzet van het project, inclusief beeldmateriaal. Kien en Sanne worden gedreven door de visie dat deze integrale aanpak, door het stimuleren van zowel een goede ouder-schoolrelatie als een goede ouder-kindrelatie, bijdraagt aan een gezonde en optimale ontwikkeling van het kind.

3. Ik ben nodig en....geweldig; parallelprocessen door de methodiek heen. Esther van der Leek en Mariëtte Braam.

Om te zorgen dat een kind wordt begrepen door een pedagogisch medewerker zal een pedagogisch medewerker ook begrepen moeten worden door de video-interactiebegeleider. De initiatieven van het kind worden gezien en ontvangen en ook de initiatieven van de pedagogische medewerker zelf worden daadwerkelijk herkend en erkend. Deze zogenaamde parallelprocessen spelen op alle niveaus bij het bekijken en bespreken van de beelden. Het is een voorwaarde om positief leiding te

geven binnen de kinderopvang. Het is van belang om als VIB-er aan te sluiten bij de behoeftes van de pedagogisch medewerkers, zodat zij sensitief kunnen zijn voor wat of wie het kind daarvoor nodig heeft. In deze workshop willen Esther en Mariëtte bovenstaand proces vanuit het perspectief van Esther als VIB-er in opleiding, delen met de zaal.

Esther van der Leek is pedagoog en een onlangs gecertificeerde VIB-er en Mariëtte Braam is AIT-opleider VHT/VIB.

4. De kracht van micro analyse met als doel zelfregie.

Rian Bosma.

Hoe zetten wij ouders en kinderen centraal zodat ze vanuit zelfregie weer ontdekken waarvan nature hun krachten liggen? Wat vraagt dat van ons als professional en welke attitude past daarbij? Microanalyse van beelden helpt ouders zelf regie te pakken en hun kind centraal te zetten in het contact en de communicatie. Deze workshop neemt je mee op microniveau naar dat wat het effect is van micro analytisch kijken naar de beelden en wat het oplevert in de praktijk op macroniveau. De kracht van de analyse van beelden en heel gedetailleerd kijken, zelfs een seconde of stilstaand beeld, kan relaties onderling veranderen. Prachtig hoe ouders weer van hun kind kunnen leren genieten en hernieuwd leren afstemmen. In de workshop zal er gezamenlijk naar beelden gekeken worden waarin het effect te zien is van het bouwen aan goed contact met elkaar en communicatie afgestemd op de ander. De doelgroep van Kentalis waarbij de communicatie niet vanzelfsprekend is door bijvoorbeeld spraak/taalproblematiek of doofheid daagt de medewerkers van Kentalis net als elke andere professional elke dag weer uit om af te stemmen op de mogelijkheden van ieder mens. De beelden die in de workshop gebruikt worden zijn vast herkenbaar en toepasbaar in het werkveld van de deelnemer. Tijdens de workshop zal aan de hand van beeldmateriaal zichtbaar worden wat het microkijken oplevert voor ouder en kind.

Rian Bosma is video-hometrainer en opleider voor Kentalis en AIT-coördinator.

5. VIB in het contact met mensen van alle leeftijden met een verstandelijke beperking.

Marieke van den Broek en José Hendriks- Leijten.

Binnen Severinus, een instelling voor mensen met een verstandelijke beperking te Veldhoven, wordt al jaren gebruik gemaakt van de VIB-methodiek. Naar tevredenheid én met resultaat!

Het specifiek kijken naar beelden heeft ertoe geleid dat cliënten binnen Severinus zich veilig voelen, wat één van de kernwaardes is van de organisatie. De begeleiders zijn bevlogen en liefdevol met hun werk bezig, waarbij het geluk van cliënten voorop staat.

Dat dit geluk vaak in hele kleine details zit, maakt de VIB-methodiek goed zichtbaar! Severinus maakt aanvullend op de methodiek ook gebruik van de contactcirkel, om de interactie tussen cliënten en begeleiders inzichtelijk te maken. Gemerkt wordt dat dit basale schema een praktische aanvulling kan zijn op het schema van de basiscommunicatie. In deze workshop nemen Marieke en José de deelnemer mee aan de hand van beelden van cliënten uit eigen praktijk en hierbij zullen zij uitleg geven over hoe de Contactcirkel wordt ingezet tijdens VIB.

Marieke en José zijn beiden werkzaam als (autisme) consulent van de afdeling gedragskunde en video-interactiebegeleider (in opleiding tot opleider).

6. VIB in een autismebehandeling.

Evelien Dekker en Susan van Asten.

Autismeconsulenten worden vaak ingezet als teams vastlopen of problemen gesignaleerd zijn bij en met cliënten met een autisme spectrum stoornis en een verstandelijke beperking. Autismeconsulenten gaan dan observeren, problemen analyseren, de hulpvraag en doelen in kaart brengen en een behandelplan opstellen. Een vaak gebruikte methodiek in de behandeling is de inzet o.a. om teamleden bewust te maken van hun interacties met de cliënten en van de signalen die de cliënten uitzenden. VIB is dan een onderdeel van een behandeling waarbij de relaties tussen begeleiders en cliënt versterkt worden en de problemen afnemen. Vaak brengen de autismeconsulenten in de behandeling ook theorie in over de emotionele ontwikkeling, de verstandelijke ontwikkelingsleeftijd en de bijkomende problematiek. Om een algemene basisattitude te helpen ontwikkelen binnen een team wordt er vaak in groepjes met de VIB gewerkt zodat men elkaar ook ziet in het werken en elkaar kan inspireren. In de workshop laten Evelien en Susan zien hoe ze VIB gebruiken en welke middelen ze nog meer als aanvullende informatie gebruiken om de interacties met de cliënt positief te versterken.

Susan van Asten en Evelien Dekker zijn beiden werkzaam in de functie van autismeconsulente bij Lunetzorg. Susan is VIB-er en Evelien is VIB-opleider. Lunetzorg is een instelling in Eindhoven voor mensen met een verstandelijke beperking

7. Over het hoe en wat van een mooie video-opname; 'Beeldwerk'.

Ruud Dirkse.

Bij video-hometraining en video-interactiebegeleiding is het maken van goede bruikbare beelden essentieel. Hoe maak je mooie en goede beelden, waarin je de basiscommunicatieprincipes meteen kunt herkennen en helder en duidelijk aan de ouders terug kunt laten zien? Hoe breng je de initiatieven van de kinderen goed in beeld? Hoe 'vang' je nou net dat ene belangrijke moment, die vluchtige gezichtsexpressie van het kind, waar ouders ontroerd door kunnen raken? Hoe creëer je een ontspannen sfeer, waar ouders en kinderen zichzelf kunnen blijven? Welke methodische vaardigheden zijn belangrijk? Hoe hou je je camera vast? Welke posities kies je zelf tijdens het filmen? Hoe zorg je dat je geen bijgeluiden krijgt? Hoe beweeg je mee met een peuter, een kleuter, een groter kind? Hoe pas je het toe bij pubers?

In deze workshop word je meegenomen om antwoorden te vinden op deze vragen. Je gaat zelf actief aan de slag met je camera, (meenemen dus!) en onder deskundige begeleiding worden je beelden teruggekeken op bovenstaande praktische aspecten. Omdat dit een echte workshop is, waarbij je zelf actief met de beelden aan de slag gaat, is er een limiet aan het aantal deelnemers.

Ruud Dirkse heeft jarenlange ervaring als cameraman en gaf opleidingen aan jonge cameramannen/vrouwen, geluid-, licht- en beeldtechnici en video-editors. Daarnaast is hij producer en regisseur voor film- en videoproducties voor televisie en AV productiebedrijven. Hij gaf edit-cursussen bij Evean en deed opdrachten voor stichting Philadelphia Zorg. Ruud is bekend met video-hometraining en video-interactiebegeleiding en werkte mee aan de DVD behorende bij de 'Handleiding video-hometraining in gezinnen in de basisschoolleeftijd'.

8. Balans in beweging.

Lucie Engelen.

Jongeren die doorgaans functioneren met een IQ tussen de 50 en 70 en een emotionele leeftijd variërend tussen 6 maanden en 4 jaar, worden door Zozijn Kind-en jeugdhulp begeleid. Het zijn jeugdigen die tussen wal en schip dreigen te geraken, omdat er voor hen geen passende (vervolg)-opleiding of dagbesteding is. Er wordt nauw samengewerkt met "volwassenenzorg" en andere disciplines binnen Zozijn. Het gaat daarbij onder meer om gedragswetenschappers, VIB-ers, CPO-ers, agressie-preventie trainers en managers.

Men ontvangt adviezen van onderwijspecialisten en de Zozijnschool. De medewerker duidt signalen en speelt daar adequaat op in, zodat de jongere zich begrepen voelt en zijn of haar spanning afneemt. De lichaamstaal van de begeleider is van cruciaal belang om een ontspannen sfeer en veiligheid te creëren, waarbij de jongeren en hun ouders zich weer kunnen openen voor het contact met elkaar. Microanalyse is hierbij onontbeerlijk, waarbij coaching middels VIB helpend is om de medewerker te empoweren. Kinderen en jeugdigen met intensieve zorg- en/of ondersteuningsvragen zijn mede hierdoor in staat tot het aangaan en het onderhouden van relaties met hun (directe) omgeving en invloed uit te oefenen op hun omgeving. Hierdoor vindt ontwikkeling plaats, rekening houdend met de levensfase en de mogelijkheden van het kind/ de jeugdige.

Lucie Engelen is landelijk AIT-opleiderscoördinator VHT en VIB en werkt voor de afdeling Zorg, Advies en Behandeling, Sector Kind en Jeugdhulp Zozijn.

9. Alles over VHT binnen VoorZorg; hoe de beelden ondersteunend kunnen zijn bij de hechting tussen kwetsbare ouder en kind.

Ria Beute, Simone Winterink en Roelianne Dijkstra.

VHT wordt binnen VoorZorg structureel en gestandaardiseerd ingezet. VoorZorg is een ondersteunend programma voor de zeer kwetsbare jonge (tiener)moeders die zwanger zijn. De huisarts of verloskundige of andere hulpverlener verwijst een (tiener)moeder, die zwanger is van het eerste

kind naar VoorZorg. VoorZorg wordt uitgevoerd vanuit de Jeugdgezondheidszorg en een speciaal daarvoor opgeleide jeugdverpleegkundige begeleidt de moeders met een intensief traject tot het kind 2 jaar is. VoorZorg is een preventief programma en de VHT wordt ingezet om in een heel vroeg stadium de moeders te ondersteunen een gezonde hechting met het kind op te bouwen. In deze workshop wordt verdiepend ingegaan op de plenaire programma door zeer ervaren VoorZorgverpleegkundigen, die veel beelden laten zien uit de dagelijkse praktijk (www.voorzorg.info).

Ria Beute, Simone Winterink en Roelianne Dijkstra zijn VHT-VoorZorg verpleegkundigen en werken voor CIG Rijnmond in Rotterdam.

10. VIB in de zorgverlening aan kinderen en volwassenen met communicatief meervoudige beperkingen.

Anneke Westhoff en Wilma Meijerink.

De Stichting Milo biedt zorgverlening aan kinderen en volwassenen met communicatief meervoudige beperkingen. Een onderdeel van de begeleiding is video-interactiebegeleiding. De stichting heeft ten doel de ontwikkeling, uitvoering/levering en continuïteitsgarantie van kennis, cliëntgerichte en cliënt ondersteunende zorg en dienstverlening op het gebied van ondersteunde communicatie. Dit is gericht op het realiseren van optimale voorwaarden voor inclusie, autonomie en zelfredzaamheid in leren, wonen, werken en recreëren (www.stichtingmilo.nl).

Anneke Westhoff is kinder-fysiotherapeut en Wilma Meijerink is pedagogische hulpverlener. Beiden zijn zeer ervaren video-interactiebegeleiders en zetten VIB in in hun begeleidingen aan cliënten en ouders.

Aanmelden via <http://aitnl.org>